
Socialiniai tyrimai Lietuvoje: dabartis ir perspektyvos

Arvydas Virgilijus Matulionis

*Socialinių tyrimų institutas,
Saltoniškių g. 58,
LT-2600 Vilnius,
el. paštas matulionis@ktl.mii.lt*

Straipsnyje nagrinėjama socialinių tyrimų padėtis Lietuvoje. Dėmesys telkiamas į ekonomiką, sociologiją ir demografiją. Trumpai aptariamas tarybinių laikų palikimas, vertinama mokslo institucijų reforma, keliami nauji uždaviniai tyrimams ir jų sprendimo galimybės.

Raktažodžiai: ekonomika, sociologija, demografija, socialiniai tyrimai, integracija, globalizacija

ĮVADAS

Atkūrus Lietuvos valstybingumą iš esmės pasikeitė socialinių ir humanitarinių mokslų padėtis. Šiuo metu Lietuva įtraukta į įvairius sudėtingus ir prieštarigus socialinius procesus, iš kurių galima išskirti penkis pagrindinius: rinkos ūkio kūrimasis; pokomunistinių šalių transformacija į demokratinę pilietinę visuomenę; integracija į Europos Sąjungą ir kitas tarptautines organizacijas; informacijos visuomenės formavimasis ir išsilyjimas į globalizaciją. Šie Lietuvos visuomenei nauji procesai kelia sudėtingus ir nelauktus uždavinius. Nepriklausomos valstybės statusas, struktūriniai ir sisteminiai pokyčiai ekonomikoje ir socialinėje srityje, formuojantis rinkos ekonomikai, šalies valdymo pokyčiai, vis labiau pereinant nuo centralizuoto prie decentralizuoto modelio, – tai tik keletas veiksnių, lemiančių naujus uždavinius socialiniams mokslams Lietuvoje. Tokiu atveju labai išauga makro- bei mikroekonominio, socialinio tyrimo, projektavimo, modeliavimo ir prognozavimo reikšmė. Šiame straipsnyje nenagrinėsime visos socialinių tyrimų skalės, bet dėmesį sutelksime į ekonomiką, sociologiją ir demografiją.

TARYBINIŲ LAIKŲ ĮDIRBIS

Prieš pradėdant nagrinėti socialinių tyrimų situaciją Lietuvoje, reikia bent trumpai įvertinti ankstesniosios santvarkos palikimą. Pirmiausia būtina pabrėžti, kad Lietuvoje socialiniai tyrimai buvo palyginus aukšto mokslinio lygio, nors mokslinius ryšius labai riboja Tarybų Sąjunga. Neretai tyrimai buvo atliekami ne vien Lietuvoje, bet ir daugelyje kitų respublikų. Pvz., nuo 1982 m. sociologai dalyvavo atliekant longitudinį jaunimo kohortos gyvenimiškojo apsisprendimo tyrimą. Be Baltijos šalių mokslininkų, čia dirbo Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos, Moldovos, Tadži-

kijos ir dar kelių respublikų tyrėjai. Palyginamieji, besiremiantys iš užsienio pritaikyta vertybinių orientacijų metodologija ir metodika, apimantys ne vienos apklausos duomenis, tyrimai leido susidaryti adekvatų jaunimo profesinio, šeimyninio, gyvenimo stiliaus ir pan. pasirinkimo vaizdą [5; 4]. Taigi buvo apžvelgiamos ir užsienio – Vakarų mokslininkų koncepcijos.

Pabrėžtina, kad socialinių mokslų institucionalizacija buvo gana plati. Kadangi socialinius tyrimus aptarinėjame žurnale „Filosofija. Sociologija“, pailiustruosime šią tendenciją sociologijos pavyzdžiu. 1977 m. Lietuvai buvo leista įkurti Filosofijos, sociologijos ir teisės institutą, kuriame veikė net keli sociologijos skyriai. Prie instituto veikė specializuota daktaro (dabar habilituoto daktaro) disertacijų gynimo taryba, kurioje darbus gynė ne tik Lietuvos, bet ir kitų respublikų sociologai [2]. Ypač tai buvo ryšku „perestroikos“ laikais. Pvz., vien 1988 m. pradėta dėstyti sociologiją Vilniaus universitete ir atkurta Vytauto Didžiojo universitete.

Tačiau būtina pažymėti, kad tarybiniais laikais socialiniai mokslai susidurdavo su rimtomis problemomis. Pirmiausia šie mokslai buvo gana ideologizuoti. Jie turėjo įrodyti tariamus tarybinės visuomenės pranašumus tiek ekonomikoje, tiek socialinėje srityje. Nepalankūs duomenys buvo tiesiog slepiami. Net elementarūs socialiniai demografiniai rodikliai, pvz., gyventojų sudėtis pagal lytį ar amžių miestuose ar rajonuose, buvo pateikiami tik leidiniuose tarnybiniam naudojimui ar apskritai su grifu „slaptai“. Bet tai buvo daroma dėl kitų priežasčių. Ypač „šaltojo karo“ laikais šie duomenys buvo užslaptinami karinio saugumo tikslais, kad, pvz., negalima būtų apskaičiuoti šaukiamojo į armiją jaunimo skaičiaus. Akivaizdu, socialinių mokslų atstovams tai kėlė nemažų sunkumų. Antra vertus, Lietuvos ekonomistai,

sociologai, kiti specialistai siekė kuo adekvačiau atspindėti tikrovę, išryškinti realias problemas ir tendencijas.

Taigi, mūsų nuomone, nėra pagrįstas teiginys, kad po Lietuvos valstybingumo atkūrimo reikia paneigti viską, kas pasiekta socialiniuose ir humanitariniuose moksluose. Ypač tyrimų, atliktų perestroikos metu, duomenys tampa ta riba, nuo kurios galima ryškinti nepriklausomos Lietuvos ekonominės ir socialinės raidos tendencijas.

SOCIALINIAI TYRIMAI PO VALSTYBINGUMO ATKŪRIMO

Rimtų išbandymų socialiniai mokslai patyrė pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais, kai daug žymiausių Lietuvos mokslininkų, ypač ekonomistų, tapo politikais ar valstybės tarnautojais. Nemažai mokslininkų paliko valstybinę tarnybą ir užsiėmė privačiu verslu. Dalis perspektyvaus jaunimo emigravo iš Lietuvos. Visa tai lėmė ne tik materialinės paskatos, bet ir netikrumo atmosfera, kuri apie dešimtmetį vyravo mokslo pasaulyje, prasidėjus reformoms.

Ir kitose srityse, ir socialiniuose moksluose reforma pirmiausia buvo sukelta siekio kuo greičiau atsisakyti senosios veiklos organizavimo sistemos ir pereiti prie demokratinių šalių modelių. Iš pirmo žvilgsnio tai visiškai natūralus ir pagrįstas siekis pašalinti bet kokias senosios santvarkos restauravimo galimybes [3]. Antra vertus, jau dabar galima konstatuoti tai, kad dauguma reformų buvo vykdomos nepasirengus, daugiau griaunant, o ne diegiant. Iš pradžių buvusios struktūros buvo sugriaunamos, o tik tuomet būdavo pradėdamos kurti naujos. Pagrindinis trūkumas – reformos tikslai ir įgyvendinimas vienoje ekonominio ir socialinio gyvenimo srityje nebuvo derinamas su kitomis sritimis. Taigi tarsi teigiami reformos rezultatai vienoje srityje neretai sukeldavo aiškiai neigiamas pasekmes kitose srityse. Tai gerokai buvo užprogramuota iš anksto, nes reformos kurioje nors srityje modelis buvo paimamas iš vienos šalies, pvz., JAV, o kitoje – iš kitos šalies, pvz., Vokietijos. Neretai tai priklausydavo net nuo atsitiktinių dalykų, pvz., nuo valdininko atitinkamos užsienio kalbos mokėjimo. Nesuderinamumai išaiškėdavo, jau vykdant reformas.

Akivaizdu, kad reforma ir moksle buvo būtina, visų pirma, dėl mokslo militarizacijos ir ideologizacijos, tačiau ji ne visuomet buvo pagrįsta. Buvo teigiama, kad mokslą, kaip ir visame pasaulyje, reikia telkti universitetuose. Prisdengimas pasauliu apskritai būdingas transformacijos į demokratinę visuomenę laikotarpio reformuotojams. Tačiau remiantis pavyzdžiais galima pagrįsti bet ką, nes pasaulyje yra daug įvairių organizavimo (ir mokslo) formų, kurių kiekviena turi savų pranašumų ir trūkumų, ir kas

puikiausiai funkcionuoja demokratinėje visuomenėje, gali strigti pereinamojo iš vienos sanklodos į kitą visuomenėje. Pvz., aprūpinimo kompiuteriais ir kita įranga laipsnis, asistentų ir laborantų parama ir pan. privačiame ar valstybiniame JAV universitete sudaro nepalyginamai geresnes sąlygas plėtoti socialinius tyrimus negu Lietuvoje. Be to, atlyginimų skirtumai yra tokie, kad tenka stebėtis, jog Lietuvos aukštosiose mokyklose dar tebėra dėstytojų. Žinoma, skirtingose visuomenėse yra ir dideli reikalavimų profesoriams skirtumai, bet tai jau kita problema. Dėstytojais Lietuvoje šiuo metu turi kur kas prastesnes sąlygas užsiimti moksliniais tyrimais, todėl kai kurių valstybinių institutų inkorporavimas į universitetus nėra tikrasis mokslinių tyrimų efektyvumo didinimo kelias.

Vykdamas reformą ypač daug problemų sukėlė nuostata, kad efektyvumo vertinimo kriterijai tiek tiksliesiems, tiek socialiniams mokslams turi būti vienodi, prioritetą teikiant tik straipsniams užsienyje. Neneigiant ryšio su pasauliniu mokslu svarbos, pažymėtina, kad lituanistinė (plačiąja prasme) socialinių ir humanitarinių mokslų tematika ypač reikšminga Lietuvos skaitytojui. Pasaulinį socialinių ir humanitarinių mokslų Lietuvoje pripažinimą labiau negu publikacijos gali apibūdinti mūsų mokslininkų dalyvavimas bendruose tarptautiniuose projektuose, kvietimas skaityti paskaitas užsienio universitetuose, skaitomi pranešimai pasauliniuose kongresuose ir pan.

SOCIALINIŲ TYRIMŲ INSTITUTO REFORMA

Socialinių tyrimų institutas neatsirado tuščioje vietoje. Jau keleri metai valstybės mokslo institutus krėtė būsimo reformos karštligė – visi su nerimu laukė, koks bus naujas institutų statusas. Ypač tai lietė Lietuvos filosofijos ir sociologijos bei Kultūros ir meno institutus, kurie tuo metu nebuvo priskiriami prioritetinei lituanistikos sričiai ir baiminosi ypač radikalių sprendimų ir net „ištripimo“ Vilniaus universiteto ar Lietuvos teisės universiteto struktūrose. Nuolatinis ateities neapibrėžtumas nepadėjo kūrybiškumui, antra vertus, „kova už būvį“ skatino nepasiduoti, toliau dirbti. Mano nuomone, jau dabar galima pateikti keletą minėtų institutų reformos vertinimų. Įvykusios „skrybos“ ir „vedybos“ suvedė draugėn humanitarus ir atskirai subūrė socialinių mokslų atstovus.

Ankstesnis keletą dešimtmečių trukęs bendras filosofų ir sociologų darbas davė naudos tiek vieniems, tiek kitiems. Tačiau naujoji struktūra, kai organizacine prasme į vieną mokslo instituciją buvo sujungtos ekonomistų, sociologų ir demografų pajėgos, yra organiškesnė ir logiškesnė. Šalies ekonominė ir socialinė raida yra labai sudėtinga, tad jai tirti ir projektuoti reikalingas tarpdisciplininis požiūris.

Antra vertus, gali kilti klausimas, ar buvo reikalinga dar viena mokslo įstaiga, nes yra Lietuvos mokslų akademijos Ekonomikos institutas, viešoji įstaiga Darbo ir socialinių tyrimų institutas, Laisvosios rinkos institutas, ekonomikos ir sociologijos fakultetai bei katedros daugelyje Lietuvos aukštųjų mokyklų. Kiekviena jų turi savo tyrimų kryptis bei nemažai nuveikta tiriant Lietuvos ekonominę ir socialinę raidą. Pavyzdžiui, Ekonomikos instituto mokslininkai yra nemažai padirbėję, kuriant ekonominę šalies strategiją. Tačiau pažymėtina, kad mokslo įstaigose liko vos po kelis mokslininkus. Žinoma, lemia ne kiekis, bet kokybė – aukšta kvalifikacija, tačiau yra tam tikra mokslinio potencialo riba, apribojanti mokslo įstaigos galimybes. Daugelis ypač svarbių tiek ekonomikos, tiek socialinių, tiek demografinių problemų lieka nepaliestos.

Šias problemas turi analizuoti tarpdisciplininis aukštos kvalifikacijos socialinių mokslų profilio specialistų kolektyvas, palaikantis glaudžius ryšius su kitų šalių akademinėmis bendruomenėmis, koordinuojantis socialinius ekonominius tyrimus Lietuvoje, naudojantis universitetinį intelektualinį potencialą, glaudžiai bendradarbiaujantis su valstybės institucijomis. Būtent tai ir turi daryti Socialinių tyrimų institutas, panaudodamas Lietuvos filosofijos ir sociologijos instituto bei kitų mokslo įstaigų sociologų, ekonomistų ir demografų įdirbį. Socialinių tyrimų instituto duomenų bazės turi būti prieinamos Lietuvos universitetų magistrantams ir doktorantams. Institutas privalo rengti aukštos kvalifikacijos socialinių mokslų daktarus.

Socialinių tyrimų instituto strateginiai tikslai orientuoti į mokslo ir technologijų plėtrą, apimdami fundamentinius rinkos ūkio ir pokomunistinių šalių transformacijos į demokratinę visuomenę tyrimus; taikomuosius integracijos į Europos Sąjungą ir kitas tarptautines organizacijas tyrimus; mokslo tiriamąją veiklą – socialinių technologijų kūrimą [2].

Socialinių tyrimų instituto strateginiai tikslai atsispindi pagrindinėse instituto darbų kryptyse:

- socialinių ekonominių procesų tyrimų teorija ir metodologija;
- eurointegracinių procesų tyrimai;
- makroekonominių procesų tyrimai;
- socialinės gerovės tyrimai;
- stratifikacinių procesų tyrimai;
- sociodemografinių procesų tyrimai;
- etnosocialinių procesų tyrimai.

Socialinių tyrimų instituto mokslinių tyrimų kryptyse (taip pat formuojant ir atitinkamus mokslo padalinius) atsizvelgiama į tai, kad jos:

- tiesiogiai susijusios su aktualiausiomis problemomis, būdingomis socialiniam, ekonominiam gyvenimui dabartinėmis ir ateities sąlygomis Lietuvoje,

ir yra labai svarbios, pagrindžiant šalies ūkio ir socialinės ekonominės raidos strategiją;

- realizuojamos numatant tyrimų temas, kurios tiesiogiai sietųsi su Lietuvai aktualiomis globalizacijos, informatizacijos ir integracijos problemomis;
- nagrinėjamos derinant fundamentinio ir taikomojo pobūdžio tyrimus;
- būdamos viename mokslo institute sėkmingiau leistų organizuoti tyrimus tarpdisciplininio pagrindu, o tai duotų didžiausią efektą nagrinėjant sudėtingus ir daugiaplanius ekonomikos ir socialinės realybės bei jų raidos procesus;
- būtų tyrinėjamos kuo labiau integruojantis į tarptautinius projektus;
- leidžia panaudoti pripažintą mokslinį potencialą;
- atspindi sumanymą bendradarbiauti su kitų mokslo įstaigų mokslininkais, kurių dalyvavimas bendrame darbe realiai padėtų sėkmingai spręsti numatomus tyrimų uždavinius.

Nors reorganizuotas institutas gyvuoja tik metus, tačiau galima teigti, kad pagrindiniai organizaciniai klausimai jau išspręsti. Suburtas pusšimčio mokslininkų kolektyvas, vyriausybė patvirtino Instituto statutą, išrinkta Instituto taryba. Įvyko konkursas mokslininkų vietoms užimti. Tai nebuvo labai paprasta, nes reikėjo iš naujo formuoti ekonomikos padalinius – makroekonomikos ir socialinės ekonomikos skyrius. Be to, teko iš esmės peržiūrėti buvusio Lietuvos filosofijos ir sociologijos instituto vykdomų tyrimų kryptis, kad jos labiau atitiktų šiandienos poreikius, reikėjo vėl sutelkti galinčius kūrybingai dirbti sociologus bei demografus, nes ne vienas jų, neišlaikęs netikrumo įtampos, perėjo dirbti į aukštąsias mokyklas. Kadangi buvome reorganizuoti metų eigoje, ekonomikos padalinių formavimui gavome labai menką papildomą finansavimą, todėl nemažai lėšų tenka užsidirbti sutartiniu būdu, buvo atlikti tyrimai Švietimo ir mokslo, Socialinės apsaugos ir darbo, Vidaus reikalų ministerijoms. Manome, kad ministerijos užsakė tirti tikrai aktualius klausimus. Pavyzdžiui, kadangi numatoma pereiti prie naujos mokytojų darbo apmokėjimo sistemos, tai Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu atlikome mokytojų apklausą: kiek jie informuoti apie būsimą reformą, kokie yra jų pasiūlymai. Manome, kad grįžtamasis ryšys dar prieš reformą yra gerokai efektyvesnis negu tuomet, kai nepasitenkinimas pradėdamas reikšti jau po sprendimo priėmimo. Bendradarbiauome su Valstybine lietuvių kalbos komisija.

Socialinių mokslinių tyrimų kryptingumui turi reikšmės 2002 m. vasarą suformuluotos šalies mokslo ir mokslo taikomosios veiklos prioritetinės kryptys. Greta tiksliesiems ir gamtos mokslams suformuluotų kryptių socialiniams ir humanitariniams mokslams yra numatyta viena – Piliečiai ir valdymas žinių visuomenėje. Mūsų nuomone, ji atitinka tiek humani-

tarų poreikius lituanistikoje, tiek socialinių mokslų atstovų interesus. Švietimo ir mokslo ministerijos sudaryta darbo grupė numatė kelias subprogramas: Žiniomis paremtas socialinės ekonominės politikos formavimas bei sprendimų priėmimas; Darbo rinkos ir užimtumo struktūriniai pokyčiai žinių visuomenėje; Įvairaus lygio savivaldos plėtotė; Naujos pilietybės ir identiteto formos; Kultūros būklės monitoringas. Kaip matyti, akcentuojamos esminės mūsų visuomenės raidos sritys ir problemos.

Ši prioritentinė kryptis visiškai atitinka FP6 programą. Lietuvoje jau yra tam tikras įdirbis vykdant ankstesnes FP programas. Dabar bandymai įsitraukti į Europos Sąjungos vykdomas programas Lietuvai stojant į Europos Sąjungą ypač aktualėja. Įsitraukimo galimybės priklauso nuo pačių mokslininkų pastangų ir ryšių su užsienio partneriais. Tačiau jos didėja, kai jungiamos mokslinės pajėgos ir pačioje šalyje. Todėl sveikiname Švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyvą kurti mokslinių tyrimų tinklus. Šiuo metu pasiruošimui FP6 programai yra organizuojamas virtualus Socialinių tyrimų centras, kurio pagrindas yra Socialinių tyrimų institutas. Tai natūralu, nes viena iš valstybės mokslo instituto funkcijų ir yra darbų koordinacija. Pritarimai tokio centro kūrimui gauti iš Vilniaus universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto, Kauno technologijos universiteto, Klaipėdos universiteto ir Lietuvos teisės universiteto. Kaip jau minėjau, mūsų šalies mokslinės pajėgos nėra labai gausios, todėl bendradarbiavimas tik padeda kokybiškai įvykdyti programas.

Socialinių tyrimų institutas pasirengęs vykdyti įvairias tarptautines programas ir projektus. Pavyzdžiui, nemažą patirtį jau yra sukaupę instituto demografai. Tokie tarptautiniai projektai ypač vertingi įvairiais požiūriais. Štai Lietuva įvardijama kaip savižudžių šalis, tačiau tarptautinio savižudybių tyrimo projekto, kuriame dalyvauja mūsų Demografinių tyrimų centras, išvados pagrįstai verčia suabejoti tokiu teigimu. Vis labiau akivaizdu, kad mūsų šalyje kitaip, nei, pavyzdžiui, Estijoje ar Latvijoje, skaičiuojami savižudžiai. Lietuvoje jiems priskiriami dingusieji be žinios. O kaip šiuo atveju atskirti žuvusiuosius smurtine mirtimi nuo pačių savižudžių? Taigi patys negalvodami menkiname Lietuvos įvaizdį. Tad tokius skaičiavimus būtina keisti. Taigi vienas mūsų uždavinių turi būti objektyvus Lietuvos įvaizdžio formavimas.

Vykdant įvairias programas ir projektus ypač svarbus įvairių specialybių mokslininkų bendradarbiavimas. Štai, pavyzdžiui, nagrinėjant mirtingumo problemas demografai dirbo kartu su Vytauto Didžiojo universiteto sociologais. Buvusį Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutą su šia aukštąja mokykla siejo itin glaudūs bendradarbiavimo ryšiai, juos sutvirtino bendradarbiavimo sutartis. Apskritai tokios mokslinio bendradarbiavimo sutartys yra ypač reikšmingos.

Štai Instituto prisistatomosios konferencijos metu pasirašyta mokslinio bendradarbiavimo sutartis su Varšuvos ekonomikos mokyklos demografijos centru. Šiuo metu dėl išmintingos Lietuvos užsienio politikos mūsų santykiai su Lenkija yra ypač geri. Tai įrodo ir ši sutartis.

„Skyrybos“ su filosofais nereiškia, kad Socialinių tyrimų institutas nepasirengęs toliau bendradarbiauti su humanitarais. Buvęs Kultūros ir meno institutas jau daugiau kaip dešimt metų dalyvauja tarptautiniame „Europos vertybių“ tyrime. Kultūrologai ir sociologai kartu išleido kolektyvinę monografiją „Europa ir mes“, dabar parengta jau antra abiejų institutų mokslininkų parašyta monografija.

Tai nereiškia, kad Socialinių tyrimų institutas siekia uzurpuoti visas programas ir projektus. Savo tyrimų nišas turi Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos institutas, Lietuvos teisės universitetas, kitos mokslo įstaigos. Visko niekada neaprepsi. Antra vertus, mes ir nesitikime kokių nors šiltnamio sąlygų: moksle lemia konkurencija, paremta kvalifikacija. Apskritai šiuolaikiniame pasaulyje išlaikyti monopolį bet kurioje srityje nebegalima. Visuomet esame pasirengę atvirai mokslinei diskusijai. Kalbėdami apie taikomojo pobūdžio projektus jokių būdu nenorime sumenkinti fundamentaliųjų mokslinių tyrimų reikšmės. Būtent tai yra pagrindinė valstybės mokslo instituto funkcija. Antra vertus, taikomieji tyrimai be solidaus teorinio ir metodologinio pagrindo yra vienadieniai.

Nors šalies žiniasklaida yra gana aktyvi, Lietuvos gyventojų informavimas apie naujausius mokslo laimėjimus, taip pat įvairių vis iškylančių aktualių problemų sprendimo komentarai yra ir mūsų uždavinys. Tuo labiau, kad mūsų instituto mokslininkai yra nereti radijo ir televizijos svečiai. Čia ypač dirbuojasi profesorius Romualdas Grigas, docentai Romas Lazutka ir Vladas Gaidys. Antra vertus, turime konstatuoti, kad dar nepakankamai aktyviai siūlomės padėti žiniasklaidai, todėl neretai eteryje vyrauja viena konceptualinė nuostata.

IŠVADOS

Socialinių tyrimų instituto reorganizacija yra visiškai pagrįsta, leidžianti užimti deramą vietą ekonomikos, sociologijos ir demografijos moksluose, taip pat užpildyti spragą santykiuose su valstybės organizacijomis – Seimu, Vyriausybe, ministerijomis bei departamentais taikomuoju aspektu.

Nors sprendimus turi priimti tam skirtos institucijos, tačiau mokslininkų prievolė – kelti naujas idėjas, stengtis adekvačiai atspindėti ekonominę ir socialinę raidą, projektuoti ir modeliuoti šalies perspektyvą. Tai apibendrintų valstybinis užsakymas. Ypač tai svarbu dabar, kai Lietuva yra ties lemtingu

sprendimų riba – stojimas į Europos Sąjungą, NATO, kitas tarptautines organizacijas.

Instituto mokslininkų tyrimai turi būti nevienadieniai; orientuoti į ilgalaikę perspektyvą. Tačiau mes turime būti operatyvūs: kai reikia, turime labai greitai padaryti darbą. Svarbu užtikrinti mūsų tyrimų fundamentalumą, gerą teorinį ir metodologinį lygį. Tik taip mes galėsime likti tarptautinės mokslinės bendrijos nariais, galinčiais konkuruoti dėl dalyvavimo FP6, kitose tarptautinėse programose ir projektuose.

Šį fundamentalumą gali padėti pasiekti tarpdiscipliniškumas, glaudžiai bendradarbiaujant instituto ekonomistams, sociologams bei demografams.

Šiuolaikiniame moksle perspektyviausias yra mokslinių tinklų organizavimas, galintis kuo visapusiškiau apimti visas mokslines pajėgas. Virtualaus Socialinių tyrimo centro kūrimas, siekiant sutelkti mokslininkus prioritetinei kryptčiai – Piliečiai ir valdymas žinių visuomenėje – atlikti, padėtų Lietuvai būti konkurentablesne tarptautinėje mokslo bendrijoje.

Gauta
2003 03 06

Literatūra

1. Bagdonavičius V., Katinaitė P. Lietuvos filosofijos ir sociologijos instituto darbai ir dienos. *Lietuvos mokslas*. 1997. T. V. Kn. 15.
2. Gaidys V., Lazutka R., Matulionis A. V., Mitrikas A. A., Stankūnienė V. Institute for Social Research. *The Development of Democracy in Baltic States*. Ed. by A. Vossyliūtė. Vilnius: Lithuanian Sociological Society, 2002.
3. *Lietuvos mokslo politika Europos kontekste*. Vilnius: Justitia, 2002; *Lietuvos mokslas ir technologija. Baltoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2002; *Socialiniai pokyčiai: Lietuva, 1990/1998*. Vilnius: Garnelis, 2000.
4. *Жизненные пути одного поколения*. Москва: Наука, 1992.
5. *Начало пути: поколение со средним образованием*. Москва: Наука, 1989.

Arvydas Virgilijus Matulionis

SOCIAL RESEARCH IN LITHUANIA: THE PRESENT AND THE PROSPECTS

S u m m a r y

Social research in former soviet Lithuania was highly ideologised. Nonetheless, it helped to discover the real tendencies of life. After the recovery of the state's independence, part of the scientists, especially economists, abandoned science. The reform of the system of science in Lithuania rallied economists, sociologists and demographers at the Institute for Social Research. The systematic and interdisciplinary approach is very promising in studying the complicated processes of contemporary societies, particularly in the period of transition.

Key words: economics, sociology, demography, social research, integration, globalisation